

ΣΟΝΕΤΤΑ

ΕΦΥΓΕΣ

Εσύ, πού κήλο εξωτικό έχεις τὰ δύο σου χεῖρη
Ὅπου ἀνθίζουνε οἱ χαρὲς κ' ὅπου τὸ γέλιο θάλλει,
Ὅταν ἐρχόσουν στὸ γυαλὸ μονάχη κάθε δεῖλι
Πῶς τὰ κρινάκια πρόσχαρα γέρονε τὸ κεφάλι!

Γυροβολιὰ ἀπλοτότανε ἡ χάρη ἐνοῦ Ἀπρίλη
Κ' ἡ ἄβρα ἀρχίνας μουσικὰ τραγοῦδια νὰ σοῦ ψάλλει.
Τὰ δάσα, οἱ λόγγοι ἀνάσταναν σὰ νὰ τοὺς εἶχες στείλει
Κάποιον ἀπόκοσμη προῆ ἀπ' τὰ δικὰ σου κάλλι.

Μιά νύχτα στὸ λιμάνι μας φάνηκ' ἕνα καρὰβι
Καὶ στῆς ἀβγῆς τὰ σῦθαμπα ἰδκρυγαν πέρα οἱ κάρβοι.
Ἐφηνες. Τώρα ἀγαλλιῆς δὲν κλεῖ γιὰ μένα ἡ χώρα,

Καὶ τὸ παραθυράκι σου μὲ τὸ περιπλοκάδι
—Μάτι καὶ γαϊτανόφρυνδο—σὰν πονεμένο τόρω
Μὲ βλέπει ἐκεῖθε νὰ περνῶ ἔρμος τὸ κάθε βράδι.

ΤΟ ΓΛΥΚΑΝΑΒΛΕΜΜΑ ΣΟΥ

Ἄς τὸ ἱστορήσει ἡ θάλασσα τὸ γλυκανάβλεμμά σου
Ποῦ τὴ μερώνει μονομιῆς καὶ ποῦ τὴ γαληνέβει,
Ἄς τὸ ἱστορήσει ἡ χλωροσιὰ τ' ἀντικρυνοῦ μας δάσου
Ποῦ τὴν τηρῆς κάθε πουρνὸ καὶ γήλιο δὲ γυρῆβει.

Ἄς τὸ ἱστορήσει ἡ λίμνη μας, πού ὅταν βρεθεῖ
[μπροστά σου
Κάποιο χαϊρέτισμα ἀρχινῶ καὶ τὰ νερὰ σαλέβει,
Κι' ἄς τὸ ἱστορήσει ἡ ἀνοιξη τὸ γλυκανάβλεμμά σου,
Ποῦ γιὰ τὰ μύρια τ' ἄνθια τῆς τὶς ὁμορφιῆς του κλέβει.

Ἐγὼ, πού πάντα ὁ στοχασμὸς κ' ἡ φαντασία
[πλανῶ με,
Ὅσοι σιγμῆς μου ἐστόλισε λογιᾶζω καὶ θυμάμαι.
Θυμάμαι. Κ' εἶταν μιὰ βραδιὰ πού ἐξέχωρη εἶχες
[χάρη.

Στὸ περιβόλι ἐκάθοσον σὰ βγήκε τὸ φεγγάρι,
Καὶ μόλις ὕψωσε ἐσὸ σὲ κείνο τὴ ματιά σου
Ν' ἀδειάζει τὸ χρυσάφι του, εἶδα, μὲς τὴν πο-
[διά σου.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΜΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗ
ΤΟΥ κ. Α. THUMB (*)

1 Ψυχάρης, «Ζωὴ καὶ ἀγάπη» στὴ μοναξιά. Ἱστορικὰ
ἐνὸς καινούριου Ρομάντωνα.

2 Jean Psichari (καθηγ. τῆς νεοελλην φιλολογίας
στὴν École des langues orient. viv. στὸ Παρίσι). Essai
de grammaire historique sur le changement de λ en ρ
devant consonnes en Grec ancien médiéval et moderne
(ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ Mémoires orientaux δημοσι. ἀπὸ τὴν
École nationale des langues orientales vivantes).

3 Α. Πάλλης, ἡ Ἰλιάδα μεταφρασμένη.
4 Kant, Κριτικῆς τοῦ ἀδύλου λογισμοῦ μέρος πρῶτο.
Μετάφρασμα Γ. Μαρκέτι, καὶ Α. Πάλλης.

Ὅσο διαφορετικὰ κ' ἐν φαίνονται τὰ πάνου
βιβλία ἀπὸ μιὰ ὄψῃ, δείχνονται ὅμοια, ὅλα δευμένα
μὲ τὸ νεοελληνικὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἀπ' αὐτὴ
τὴν ὄψῃ πρῶτα ἀπ' ὅλα τοὺς πρέπει νὰ χριμη-
θοῦνε. Ὁ Ψυχάρης, ὁ ἀκούραστος ἀρχηγὸς στὸ κί-
νημα γιὰ τὴ λαϊκὴ γλῶσσα, ζητᾷ σ' ἕνα μεγάλο
του ρομάντσο (1) πρῶτα πρῶτα ν' ἀποδείξῃ πάλι
τὴ φιλολογικὴ ἰκανότητά τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας
τοῦ λαοῦ.

Δουλειά μου δὲν εἶναι νὰ χαρακτηρίσω καὶ νὰ
κρίνω τὴ θέση αὐτοῦ τοῦ ρομάντσου μέσα στὴν παγ-
κόσμια φιλολογία, καὶ ὅμως μὲ δύο λόγια βρισκω
καλὸ νὰ μνημονέψω τὸ λιγώτερο, πῶς ὁ Ψυχ. ξανα-
παίρνει τὸ ρομάντιζμὸ πρόβλημα τοῦ Deloe, μὲ τοῦ
δίνει σημαντικὰ ἀλλοιώτικη μορφή.

Τὸ ρομάντσο, πού αὐτὸ μέσα μεγάλου ρόλου παί-
ζει ἡ σκέψη, δὲ μπορούμε ἀλήθεια νὰ τὸ πούμε
πραγματικόν, ἀν καὶ φανερὰ τέτοιο θέλει νάναί.
ἐνὸς ἡ πρώτη περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ ριγμένου στὸ
νησί ναύτη μου φαίνεται πῶς ζουγραφίζεται μὲ πι-
στευτὴ ψυχολογία, ἡ ἐρωτικὴ ἱστορία στὸ δεύτερο
μέρος δὲ μου κάνει τὴν ἴδια ἐντύπωση. Ὁ Ρομάν-
τῶνας δηλ. αὐτὸς ἐπειτα ἀπὸ πολλὰ χρόνια πετυ-
χαίνει μιὰ νέα συντροφισσα πού ρίχτηκε καὶ αὐτὴ ἀπὸ
ναυάγιο στὸ ἴδιο ἔρημο ἀκρογιάλι· μὰ νὰ γεννηθῆ
σ' ἕνα ναύτη πού χε πιά καταστήσει σωστὸς τῆς
φύσης ἄνθρωπος, ἕνα ἐρωτικὸ εἰδύλλιο, κατὰ πῶς
δηγίεται ὁ συγγραφέας, μὴ φαίνεται πῶς δὲν πάει μὲ
τὴν πραγματικότητά. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι, μ' εὐχα-
ρίστησέ μου ἀφίνω σ' ἄλλους νὰ πούν πάνου σ' αὐτὸ
τὴ γνώμη τους κ' ἐρχομαι τώρα νὰ κρίνω τὸ τυ-
πικὸ τοῦ βιβλίου.

(*) Δημοσιεύτηκε στὴ Deutsche Literaturzeitung
(φύλλ. 26 Αὐγ. 1905).

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ φιλολογικὸ ἔργο τοῦ ἀναμφοροῦ τῆς
γλώσσας πρέπει ἰδιαίτερα νὰ ζανατομιστῆ ἡ
ἰκανότητά στὴν ἐκφραση καὶ ἡ εὐκολία μὲ τὴν ὁποία
πρέπει ἡ γλῶσσα μὰ πόση ἐργασία καὶ σκέψη
χρειάστηκε ὁ συγγραφέας νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ φου-
σικὸ πλοῦτος τῆς γλώσσας τοῦ λαοῦ γιὰ τοὺς σκο-
ποὺς μιᾶς φιλολογικῆς γλώσσας, τὸ βλέπουμε
ἀπ' τὸν ὑπερόλογο πῶς βαλε ὁ Ψυχ. στὸ ρομάντσο
του μιλάει σ' αὐτὸν ἐξὸν ἀπὸ ἄλλα γιὰ τὴ νεοε-
λληνικὴ ἀπόδοση πού μπορούσαν νάχουν μερικὲς λέξεις
σὰν τὰ milieu immensité, direction, espace.
Δείχνοντας ὅτι ἡ λαϊκὴ γλῶσσα μὲ τὸ θησαυρὸ τῆς
σὲ λέξεις καὶ περισσότερο ἀπ' ὅλα μὲ τὰ πολυ-
ριθμὰ ἐπιθέματα τῆς μπορεί ν' ἀποδώσῃ τίς διαφο-
ρες λεπτὲς διαφορὰς πού παρουσιάζουν ἐκείνες οἱ λέ-
ξεις (παράβαλε π. χ. σχηματισμοὺς σὰν τὴν τοπω-
σιὰ καὶ τοπο—σύνη) ἀποδείχνει τὸν πλοῦτος καὶ τὰ
εὐκολοῦγιστο τῆς μητρικῆς τοῦ γλώσσας. Μὰ σὰ
νὰ μὴ φαίνεται πῶς τραβῆ πῶς μακρὸν ἀπ' ὅτι
πρέπει μὲ τὴν ἀποτύπωση λέξεων γιὰ τίς διαφο-
ρες μικροδιαφορὰς τῶν ἐνοιῶν ἐκείνων. Γιατί πι-
στεύω πῶς μιὰ παρὰ πολὺ πλοῦσια διάκριση σὲ λε-
πτὲς διαφορὰς στὴν ἐκφραση περισσότερο βλάπτει
παρὰ ὠφελεῖ, κ' ἕνα οἰκονομικὸ νοικοκυρὸ γιὰ τὸ
παρὸν ἀξίζει πῶς πολὺ.

Μιὰ μόνο λέξη γιὰ τὸ γερμανικὸ «Raus» θὰ
φτανε χωρὶς ἄλλο νὰ νοιώσωμε καλὰ τὰ πρῶτα
ἀπ' τὴ φιλοσοφικὴ, τὴ μαθηματικὴ ἢ ἄλλῃ ἐννοια
χωρὶς νὰ χρειαστῆ βοήθεια γιὰ τὴν ἀντίληψη μὲ
χωριστὸ γλωσσικὸ τύπο. Ὁ πλοῦτος μερικὲς φορές
μπορεῖ νάναί πλεονασμὸς ἄς θυμηθῶμε μονάχα τοὺς
ἀριθμητικὸς τύπους καθὼς ὁ τριπλῆς, πληθυντικὸς,
ὀλικὸς, πού καθόλου δὲν εἶναι σημάδια γλωσσῶν πού
μιλοῦν λαοὶ μὲ ὑψηλὸ πολιτισμὸ. Γιὰ τὴν διάδοση
τῆς καινούριας γλώσσας ἄλλωστε βρισκω σοβαρὸ
νὰ μὴ φέρη σὲ κομμάτιασμα μὰ παρὰ πολλὴ πα-
ραγωγὴ ἀπὸ καινούριες λέξεις, πρῶτα πού θ' ἀπει-
λοῦσε τὴν ἐνότητα τῆς γλώσσας. Μὲ λέξεις πού ὑ-
πάρχουν, καθὼς τόπος καὶ χώρα, θὰ μαστε πῶς εὐ-
χαριστημένοι παρὰ μὲ νεοσχηματισμοὺς, ὅσο τέτοιοι
δὲ φαίνονται χωρὶς ἄλλο χρειαζόμενοι.

Νεοσχηματισμὸς λέξεων ἢ παράλλαγμα ἄλλων
πού ὑπάρχουν παρουσιάζεται φυσικὰ πολὺ τῆς ἀ-
νάγκης σὰν πρόκειται γιὰ παράσταση ἐπιστημονι-
κῶν πραγμάτων. Ὁ Ψυχ. συχνὰ ὡς τώρα μεταχει-
ρίστηκε γιὰ ἐπιστημονικὰ γλωσσικὰ θέματα τὴ
λαϊκὴ γλῶσσα καὶ αὐτὸ κάνει τώρα πάλι σὲ μιὰ δια-

Ὅμηρος, σεβαστοὶ ἄνθρωποι, μεταχειρίστηκαν καὶ
γραφτὸ τὸ ψέμα, γιὰ νὰ μὴ ξεγελᾶνε μονάχα ὅσους
τοὺς ἀκούγαν τότε, παρὰ κ' ἴσαμ' ἐμᾶς νὰ φτάσῃ,
ἡ ψευτιά τους διαδοχικὰ, μέσα σ' ὁμορφότερες ρί-
μες καὶ σὲ μέτρα φυλαγμένη. Ἐμένα τουλάχιστο
πολλὲς φορές μοῦρχεται νὰ ντρέπομαι γιὰ λογα-
ριασμὸ τους, ὅταν δηγιῶνται τὸ κόψιμο τοῦ Οὐρα-
νοῦ καὶ τὸ δέσιμο τοῦ Προμηθέα καὶ τὴν ἐπανάστα-
ση τῶν Γίγαντων καὶ ὅλη τὴν τραγωδίαν πού γίνε-
ται στὸν Ἄδη, καὶ ὅτι ὁ Δίας ἐνὸς ἀγάπης γίνηκε
βουβάλι ἢ κύνος καὶ ὅτι κάποιον ἀπὸ γυναῖκα με-
ταμορφώθηκε σ' ὄρνιο ἢ ἀρκούδα, καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ
τοὺς Πήγασους καὶ τίς Χίμαιρας καὶ τίς Γεργόνες
καὶ τοὺς Κύκλωπες καὶ ἄλλα τέτοια, παραπολύ ἄλ-
λόκοτα καὶ θαυμαστὰ παραμυθία πού μπορούνε
νὰ γητέβουν τὴ φαντασίαν τῶν παιδιῶν, πού φοβοῦν-
ται ἀκόμη τὴ Μορμὸ καὶ τὴ Λάμια. Μολιὰτάφα
τὰ ὅσα λέν οἱ ποιητὰδες εἶναι ἴσως ὑποφερτὰ ἀμμή
τὸ νὰ λέν πῶς ψέματα οἱ πολιτεῖες καὶ πολλὰ ἔθνη
ἐτσι φανερὰ καὶ χωρὶς ντροπὴ δὲν εἶναι γελοῖο, καὶ
ὅμως οἱ Κρητικοὶ δὲν ντρέπονται νὰ δείχνουν τάφο
τοῦ Δία, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι λέν ὅτι ὁ Ἐριχτόνιος
βγήκεν ἀπὸ τὴ γῆς, καὶ πῶς οἱ πρῶτοι ἄνθρωποι
ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν ξεφύτρωσαν καθὼς τὰ λάχανα,
πολὺ σοβαρώτερα αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Θεβαίους, πού

δηγιῶνται ὅτι ἀπὸ τὰ δόντια φιδίου κάποιον Σπαρ-
τῶν (ἄνθρωποι) ξεπετάχτηκαν. Ἄν ὅμως δὲν τὰ
παίρην κανεὶς αὐτὰ γι' ἀληθινὰ, ἀφοῦ εἶναι τόσο ἀ-
στεία, παρὰ μὲ σκέψη ζετᾷζοντάς τα, θὰ νομίζεν
ὅτι τκιριάζει σὲ κανένα Κόροιβο ἢ Μαργίτη νὰ πι-
στεῖν ὅτι ὁ Τριπτόλεμος πέταξε στὸν ἀέρα καθάλα
σὲ φτερωμένα φείδια ἢ ὁ Πάνας ἤρθεν ἀπὸ τὴν Ἀρ-
καδίαν βοήθος στὸ Μαραθῶνα ἢ ἡ Ὁρειθῆνα ἀρπά-
χτηκεν ἀπὸ τὸ Βορέα, αὐτὸς δὲ ἄθεος καὶ τρελλὸς
νομίζεται, ἀφοῦ δὲν πιστεύει σὲ τόσο ὀλοφάνερα
καὶ ἀληθινὰ πρᾶγματα τόσο πολὺ νικάει τὸ ψέμα.

ΦΙΑ. Μὰ οἱ ποιητὰδες, Τυχεῖδη, καὶ οἱ πολι-
τεῖες μπορούνε νὰ βροῦνε συμπάθειον, γιὰτί οἱ πρῶτοι
ἀνακατέθουνε μὲ τὴν ἱστορίαν τὸ ἐφεξῆς τοῦ πα-
ραμυθίου, πού εἶναι πολὺ ἐλικυστικόν, ἐπειδὴ αὐτὸ
προπάντων τοὺς χρειάζεται γιὰ ὅσους τοὺς ἀκούνε,
καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κ' οἱ Θεβαῖοι καὶ ὅποιοι ἄλλοι
παρουσιάζουν τίς πατρίδες τους μὲ τὰ τέτοια πῶς
σπύδατες. Ἄν βγάλῃ βέβαιον κανένας αὐτὰ τὰ πα-
ραμυθία ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, τίποτα δὲ θὰ ἐμποδίσῃ
νὰ πεθάνουν ἀπὸ τὴν πείνα ὅσοι τὰ φτιάχνουν, γιὰτί
οἱ ξένοι δὲ ἐθέλαν οὔτε χάρισμα ν' ἀκούσουν τὴν
ἀλήθειαν. Ἐκεῖνοι ὅμως πού ἐρχαριστιῶνται μὲ τὸ
ψέμα, δίχως καμὶά τέτοια ἀφορμὴ, δικαιολογημένα
θὰ φαίνονταν κομικώτατοι.

ΤΥΧ. Σωστὰ μιλεῖς γιὰτί ἐγὼ σοῦρχομαι ἀπὸ
τοῦ περιφημοῦ Ἑλικράτη, ἀφοῦ ἀκούω πολλὰ ἀπί-
στεστα καὶ παραμυθία, ἢ καλλίτερα, ἐνὸς ἀκόμα
μιλοῦσαν, ἔφυγα τρέχοντας, γιὰτί δὲν ὑπόφερα τὴν
ὑπερβολικὴν ψευτιά τους, καὶ σὰν νὰ μὲ κυνήγησαν
οἱ Στρίγγιες, ἐπειδὴ πολλὰ ἀχώνευσαν καὶ ἀλλόκοτα
δηγιῶσαν.

ΦΙΑ. Καὶ ὅμως Τυχεῖδη, ὁ Ἑλικράτης εἶναι
ἀξιόπιστος ἄνθρωπος καὶ κανεὶς μήτε νὰ πιστεῖσῃ
μπορεῖ, ὅτι ἐκεῖνος, ἐνὸς ἔχει τόσο μακριὰ γενεάδα,
ζητηχρονίτης ἀνθρώπος καὶ ἐνὸς ἀκόμη τίς πῶς πολ-
λὲς φορές φιλοσοφεῖ, θὰ ὑπόφερε καὶ ν' ἀκούσῃ μόνο
κανέναν ἄλλον νὰ λέγῃ ψέματα, ὅταν εἶναι παρὸν,
ὄχι ὅτι θὰ τολμοῦσε καὶ ὁ ἴδιος τίποτα τέτοιο.

ΤΥΧ. Γιατί δὲν ξέρεις, φίλε μου, πόσα εἶπε καὶ
πῶς τὰ βεβαίωσε καὶ πῶς γιὰ τὰ περισσότερα ἔρ-
κιζότανε στὰ παιδία του, πού τάχε σιμὰ του, ὡς
πού ἐγὼ, ἐνὸς τὸν κοίταξα μὲ προσοχὴν, σκεπτόμουν
διὰφορα, ἄλλοτες ὅτι εἶχε τρελλαθῆ καὶ δὲν ἦτανε
σὲ συγκατὰ του, καὶ ἄλλοτες ὅτι δὲν τὸν εἶχα νοι-
ώσει τόσοσ καιρὸ τί τετρατάκωνος εἶναι, κρύβοντας
κάτου ἀπὸ τὸ λιουτοτόμαρον κάποιον ἀστειὰ μαῖμου
τόσο παράλογα δηγιῶσαν.

ΦΙΑ. Σ' ἐρκίζω στὴν Ἑστία, Τυχεῖδη, ποῖα
ἦταν αὐτὰ, γιὰτί θέλω νὰ μάθω σὰν τὴ εἶδος ἀγνο-

παρθε (3) που εξηγεί σε γαλλο-ελληνικό παράλληλο κείμενο την προφορά και την τύχη του λ στα μεσαιωνικά και στα νεοελληνικά.

Εκείνα που ενδιαφέρουν εδώ είναι ή σωστή απόδοση των κωνητικών όρων σ' αυτά τα πράγματα κ' ή καθαρεύουσα ακόμα αναγκάζεται να τρέχει σε νεοσηματισμούς, επειδή δε φτάνει το αρχαίο λεξιλόγιο των όρων. Μερικοί όροι απ' αυτούς που κατασκευάζει ο συγγραφέας μου φαίνονται κάπως επιτηδευμένοι. Γιατί π. χ. ήχοταιριαξία αντίς ής ποιμα, άφομοίασμα, ζεταιριαξία αντίς ζέμοιασμα, χειλόηχος αντίς χειλικός, χονδροήχος αντίς ήχηρός, γιατί, από πη μέση του γλωσσόσπιτου, αντίς άπλύστερα από πη μέση του στροματου (parle willien de la bouche); γιατί εδώ μια διαφορετική λέξη «γλωσσόσπιτου» που ούτε ή γαλλική έκφραση δέν τό ζήτασε; Αρνού ή Ψυχ. δέν άπορρίπτει τέλεια τό δάνεισμα από τή γραφούμενη γλώσσα, θά πρεπε πρό πάντων στην έπιστήμη τους όρους να τους παίρνομε από την καθαρεύουσα και να βρίσκουμε άκριτό τον τυπικό μετασηματισμό τους, γιατί άλλοιως χωρίς άναγκη έρεθίζομε τον αντίπαλο — και δέν είναι αυτό μοναχά; κατά τή γνώμη μου ή ένότητα του επιστημονικού λεξιλογίου των όρων έχει πιο μεγάλη σημασία απ' τό ζήτημα, άν ένας όρος συμφωνεί μ' ήλη τήν άκριβεια με τό πρῶμα που δηλώνει.

Όσο για τό περιεχόμενο του μικρού βιβλίου, ή Ψυχ. πραγματεύεται ένα ακόμα λίγο ξεκαθαρισμένο φαινόμενο της νεοελληνικής φτογγολογικής ιστορίας, τήν άλλαγή δηλ. του λ σε ρ μπρός από σύφωνα (π. χ. στο άδερρός). Το μαζεμένο υλικό από πολλούς και διάφορους τύπους πρέπει πρώτα να χρησιμεύει για τόν καθορισμό της κατάστασης της κοινής γλώσσας κ' ύστερα για τήν έρευνα των όρων που φέρανε τή φτογγολογική άλλαγή. Έδώ βλέπομε πως οι ξεχωριστές διάλεκτοι παρουσιάζουν σε πιο μεγάλο βαθμό τήν φτογγολογική άλλαγή παρά ή κοινή γλώσσα σ' αυτή ή έπιρροή της αναλογίας (καθώς στο «βάλθηκα» αντίς «βάρθηκα» σύφωνα με τό «βάλτω») και λέξεις των λογίων που μπήκαν ή ανακατέυτηκαν με τό υλικό της βλάσανε τους φτογγολογικούς νόμους περισσότερο παρά στη διάλεκτο.

Άλλά γι' αυτό ίσα ίσα καταντάει άδύνατο για τό πρῶν τό ξεχώρισμα καθεμιάς συνθήκης που φέρνει τήν άλλαγή του φτόγγου όσο σωστά κ' άν μᾶς περιγράφει ή Ψυχ. τή φτογγολογική λειτουργία, πάντα όμως πρέπει να παραιτηθῆ από

τή διατύπωση ενός φτογγολογικού νόμου φαίνεται πως σε πολύ μεγάλο βαθμό ή άλλαγή έγινε μπρός από σταθερούς φτόγγους κ' ενῶ ήρχισε στην κοινή, ή νεώτερη ανάπτυξη της γλώσσας πάλι σε πολλές περιπτώσεις εξαλείφει τό φτογγολογικό φαινόμενο, καθώς π. χ. μια άναλογία περίπτωση παρουσιάζεται με τήν έλληνιστική άλλαγή του α εις ε (κοντά σε λ). Πιστεύω πως ή σωστά τελειωτική έρευνα καθεμιάς ξεχωριστής διαλέκτου άκριτά μακρυσμένης από τήν κοινή γλώσσα θά μᾶς φέρη τό παχύτερο πιο σιμά στη λύση.

Όσο για τή δημιουργία μᾶς νεωτέρας γραφόμενης γλώσσας, στον ίδιο σκοπό αποδίδει κ' ή Α. Παλλης καθώς ή Ψυχάκης μονάχα τά μέσα της προπαγάντας του είναι κάπως διαφορετικά.

Ό Π. ζητάει πρώτ' απ' όλα με μεταφρασες σημαντικών έργων της παγκόσμιας φιλολογίας ν' αποδείξη τήν μεγάλη ικανότητα της μητρικής του γλώσσας. Σκοπός της μεταφράσης του της Γραφής ήταν να ξυπνήση τό λαό από τον ύπνο της μεσαιωνικής σχολαστικότητας και πως ή Π. τους αντιπάλους του ίσα ίσα άνω κάτου έφερε, μᾶς τό μαθαίνουν οι φοιτητικές παραχές που γεννήθηκαν εδώ και λίγα χρόνια με τή μεταφραση του Εύαγγελίου. Μᾶς αυτό δέν τάραζε τον Π. άδιάφορος για τόν θόρυβο των αντιπάλων όχι μονάχα τή μεταφραση των Εύαγγελίων τέλειωσε (1904), μᾶς και με τή μεταφραση δυό βλοσδιόλου διαφορετικών βιβλίων της Ίλιάδας (3) και της εισαγωγής από του Κ. III τήν Κριτική του άδόλου λογισμού (1) πάλι μ' ένα καινούριο τρόπο αποδειξε, πως ή νεοελληνική λαϊκή γλώσσα για κάθε σκοπό και θέμα είναι φυσικά κατάλληλη, φτάνει μονάχα να βρεθούν οι άντρες που να κατέχουν τά μέσα που διαθέτει ή μητρική τους γλώσσα στην έκφραση και που να νοιώθουν να τᾶ χρησιμοποιούν. Το πρώτο μισό μέρος της μεταφράσης της Ίλιάδας είχε προηγήτερα δημοσιευτεί (1892, 1900), μᾶς τό μέρος αυτό δέν πάρθηκε τόρα στο όλο έργο χωρίς ν' άλλαχτῆ καθόλου — ή μεταφραστής δούλεψε ακόμα να καταφέρει σωστό ταιριασμα στο πνεύμα της Ομηρικής και της νεωτέρας γλώσσας. Είμαι άναγκασμένος να μη μπόω σε λεπτομέρειες σχετικές με τή μεταφραστική τέχνη του Π. τόσο μονάχα θά πω ή τέχνη του αυτή κλείνει μέσα της τή φυσική δύναμη της γλώσσας εκείνης που τή χαρακτηρίζει τό κλέφτικο τραγουδι και αποδίδει μ' έπιτυχία και στην έννοια και στην έκ-

φραση τό πρωτότυπο χωρίς να δίνεται δουλικά σ' αυτό. Ξεχωριστά στην απόδοση των επιθέτων αναδίδεται του μεταφραστή ή τέχνη' εδώ φυσικά ή Π. έπρεπε να μη σκιαχτῆ τους νεοσηματισμούς; μᾶς αυτούς ίσα ίσα βρίσκω πολύ πετυχημένους και οριαγμένους σύφωνα με τό πνεύμα της λαϊκής γλώσσας και του πρωτότυπου. Για μένα είναι άπαράδεχτο, πως θά μπορούσε ή καθαρεύουσα να δώσει στη γλωσσική έκφραση κείνο τό βαθμό από αίσθημα που φυσικά βγαίνει από τά λόγια της λαϊκής γλώσσας. Μ' όλ' αυτά όμως ή Ίλιάδα άνήκει σ' έναν κόσμο για τή σκέψη και τό αίσθημα που βρίσκει τον αντίπαλο σε κόσμο συγγενικό, σ' αυτό που ζούσαν οι κλέστες κ' οι τουρκομάχοι γι' αυτό δε θά θαυμάσομε άν άδίστατη τήν έκφραση σ' αυτό τον κόσμο βρῆκε ή μεταφραστής. Μᾶς κείνο που μᾶς ξιπαζει αληθινά και κάνει άπάντεχη έντύπωση είναι ένα δείγμα μᾶς μεταφράσης του Κατλ (1). Ό Π. έργαστηκε γι' αυτή μ' ένα συμπαιρώτη του που μ' άλλα έργα από προηγήτερα, καθώς με τήν περίληψη μᾶς λαϊκής πλαουτολογίας, έδειξε πως ξέρει να ζετᾶξη και να γράφη επιστημονικά θέματα στην νεοελληνική γλώσσα του λαού. Στο αλήθεια έμεινα, άν είδα πόσο πόσο άσυνήθιστα ζάστερες διαβάζονται οι σκέψες του Κάντ, ντυμένες με τό φόρεμα της νεοελληνικής γλώσσας του λαού μπορούμε ακόμα χωρίς υπερβολή να πούμε πως μερικές φορές ή μεταφραση ξεπερνάει τό πρωτότυπο στην ζαστερηδα της έκφρασης. Πουθενά δε μου φάνηκε σ' να νοιώσω πως ή γλώσσα δε βοηθάει τό μεταφραστή στην έκφραση φυσικά και με τό δικαιο μεταχειρίζεται φιλοσοφικές έννοιες της γραφόμενης γλώσσας και τις αλλάζει δίνοντάς τους τή μορφή που πρέπει να χουν στη δημοτική. Όσοι άν τή πραγματικάδα, αίσθησούνη, ένόραση, εικονισμός (εικόνα) εικονίζω, μεν φαίνονται τόσο φυσικοί και πετυχημένοι, ώστε ύποτάσομε μ' εύχαρίστηση στο καλύτερο γλωσσικό αίσθημα του Έλληνας και κει που έγώ ή ίδιος θά πρότεινα άλλους όρους. Θαυμάζω π. χ. που ή λέξη ιδέα βρίσκει τή χρήση της όχι ως «Idee» αλλά στη σημασία της «Anmerkung», άν και μᾶζε στο βιβλίο τή φιλοσοφική έννοια που δίνει ή παραγωγή «τό ιδεατόν» «Idealtät».

Ό Π. και ή Μαρκέτης θεωρούν τό μεταφραστικό τους δοκίμιο για τό παρόν μόνο ένα πείραμα χωρίς μπορούμε να πούμε πραχτική σημασία; αλλά τό πετυχημένο αυτό πείραμα μαρτυράει τό κουρά-

τήια έκρυβε κάτου από τόσο μεγάλη γενειάδα.

ΤΥΧ. Συνήθιζα κ' απ' άλλες φορές, Φιλοκλή, να πηγαίνω σπίτι του, άν και μᾶς φορά άδειάζα πολύ, και σήμερις έχοντας άνάγκη να νταμώσω τό Αεόντιχο — είναι φίλος μου, καθώς ξέρεις — άμα έμαθα από τό δούλο του ότι πῆγεν από τό πρώι στού Εύκράτη να τόν ιδῆ που ήταν άρρωστος, και για τους δυό λόγους, και για να νταμώσω δηλαδή τό Αεόντιχο και για να ιδῶ και κείνον — γιατί δέν τόξερα πως δέν μπορούσε — πηγαίνω στο σπίτι του και διέ βρῆσκω πια εκεί τό Αεόντιχο — γιατί μόλις προλίγο, καθώς μου είπαν, είχε φύγει — μᾶς βρῆκα άλλους γνώριμους κ' άνάμεσα σ' αυτούς ήταν κ' ή Περιπατητικός Κλεόδημος κ' ή Δεινόμαχος ή Σωτικός κ' ή Ίωνας, τόν ξέρεις αυτόν, που έχει τήν άξίωση να τονέ θαυμάζουμε για τήν Πλατωνική του μάθηση, πως μονάχ' αυτός έχει νοιώσει τή σκέψη του φιλόσοφου, και ότι μπορεί να τόν ηγήση και σ' άλλους. Βλέπεις ποιους ανθρώπους σου λέω, σοφώτατους και καθολοκληρήαν ένάρτους, δηλαδή τόν άθερα τόν ίδιο από κάθε φιλοσοφική μερίδα, όλους σεβαστους κ' άπάννου-κάτω ροβερούς τό πρόσωπο; Ήταν άκόμη εκεί κ' ή Αντίγονος ή γιατρός, έξαιτίας, ύποθέτω, της άρρώστιας προσκαλεσμένος και φαίνονταν ή Εύκράτης πως ήταν κάπως καλύτερα κ' ή άρρώστια

του ήταν από τις συνηθισμένες; ή ρεματισμός δηλαδή του είχαν έρθει πάλι στα πόδια. Μου έκαμε νόημα λοιπόν ή Εύκράτης να καθίσω κοντά του, άρῶ καταέβασε λίγο τή φωνή του έτσι στο άρρωστιάτικο, άμα με είδε, άν και τήν ώρα που έμπαίνα τόν ήκουσα να φωνάζη και να ύποστηρίξη κάτι δυνατά. Κ' έγώ παραπολύ προσεχτικά για να μην άγγίξω τά πόδια του, άρῶ δικαιολογήθηκα κείνα τά συνηθισμένα, ότι δέν ήξερα πως ήταν άρρωστος, και ότι, άμα τόμαθα, πῆγα τρεχάτος, καθόμουνα σιμά του. Έκείνοι λοιπόν από τά σκετικά με τήν άρρώστια ήλλα τᾶ είχαν είπει πια κ' ήλλα τότε τά φιλολογούσαν και μάλιστα πρότεινε καθέννας του και κάποιον τρόπο γιατριάς; ή Κλεόδημος τουλάχιστο είπε:

— Άν λοιπόν, άρῶ σηκώση κανείς από χάμου τό δόντι της νυφίσσας της σκοτωμένης έτσι όπως είπα προηγήτερα, τό βάλη μες σε τομάρι λιονταριού νιογδαρμένο κ' ύστερα τό τυλίξη γύρω στα πόδια, άμέσως πάθει ή πόνο.

— Δέν ήκουσα έγώ, είπεν ή Δεινόμαχος, σε λιονταριού, παρά σε θηλυκού λαφιού παρθένου άκόμη κ' άβάτερπτο και τό πρῶμα είν' έτσι πιο πιθανό γιατί τό λαό είναι γλήγορο, και προπάντω στα πόδια έχει τή δύναμη. Και τό λιοντάρι βέβαια είναι δυνατό και τό ξύγκι του και τό δεξί του μπρο-

στινό ποδάρι κ' οι τρίχες οι όρθες που βγαίνουνε στο σαγόνι του πολλά μπορούσαν να κάνουν, άν ήξερε να τᾶ μεταχειριστῆ κανείς με τό πρεπούμενο για τό καθένα ξόρκι; μᾶς τό μακρομα των ποδιών πολύ λίγο τό ύπόσκειται.

— Κ' έγώ, είπεν ή Κλεόδημος, έτσι ήξερα μια φορά, ότι του λαφιού τό τομάρι πρέπει να είναι, γιατί είναι γλήγορο τό λαφι; μᾶς προλίγο κάποιος Άφρικάνος, σοφός στα τέτοια, μου τόμαθεν άλλιως, ειπόντας μου ότι τά λιονταρια είναι γληγορότερα από τά λάφια; μάλιστα, είπε, και τά πιάνουν άμα τά κυνηγάνε.

Παραδέχτηκαν όλοι όσοι ήταν εκεί, ότι σωστά μίλησεν ή Άφρικάνος. Μᾶς έγώ είπα:

— Φαντάζεστε, ότι με τίποτα ξόρκια παθουν οι άρρώστιες ή με τά απόξω φυλαχτάρια, ενῶ τό κακό βρίσκειται μέσα;

Γελάσανε με τό ρώτημά μου και φαίνονταν ότι μέθρισκαν πολύ άνόητο. Άρῶ δέν ήξερα τᾶ φανερωτάτα και όλα καθέννας, που νάχη τά μυαλά του, δε θά τᾶ συζητούσαν ότι δέν είν' έτσι. Ό Άντίγονος όμως ή γιατρός μου φάνηκεν ότι έφχαριστήθηκε με τό ρώτημά μου γιατί, ύποθέτω, από πολύν καιρό δέν τονέ λογάριάζαν ενῶ ήθελε να γιατρεύη τόν Εύκράτη με τήν έπιστήμη, παραγγέλνοντας να μην

ράγιο καὶ τὴν πεποίθησιν τοῦ νοιώθουν μέσα τους τῆς λαϊκῆς γλώσσας οἱ ὀπαδοί.

Ἄν αὐτὸ τὸ κουράγιο κλείνει μέσα του καὶ τὴν ἀναγκαίαν σταθερότητα, μπορεῖ μὲ δίκιο του ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς νὰ ἐλπίζῃ, πῶς σὲ ὄχι μακρυνὸ καιρὸ θάποχτήσῃ καὶ αὐτὸς καθὼς οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, μιὰ πραγματικὰ νεώτερη καὶ Ἑθνικῆ γραφομένη γλώσσα.

(Μετάφρ. Ν. Γ.)

ALBERT THUMB

ΕΕΝΟΣ

Ἀφιερώνεται στὸ Σπῆλιο Πασαγιάννη που εὐρίσκεται στὴν Κέρκυρα.

—Ξένο πῶς εἶναι ὁ τόπος σου καὶ πῶς νὰ εἶμαι ἐγὼ; —Κι ἂν εἶμαι ἀκόμα στυντερο, ξένος ἐγὼ δὲν εἶμαι. Βλέπω γαλάζια ἀκρογιαλιά κ' ἔληες λιγνούφασμένες, βλέπω καὶ κάστρο, στὸ γυαλί νὰ πέφτῃ τοῦ πελάγου. —Μὰ σὲ πῶς κάθον ἀραξὶ τὸ τρεχαντηρι πούρθε; —Τὸ πνίγει τοῦ νησιῦ τὸ ρῶς· μὴ κίλλιο ἐσὺ προβόδα, δεῖξέ μου πούναι οἱ κῆποι σας, πούν' τὰ χρυσὰ τὰ μῆλα. Καὶ μὴ μοῦ πῆς γιὰ τίς χαλκῆς τοῦ θεῖου Ἀλκίνοου σκύλλες; Μὰ κρῖτσε τοῦ περβολιοῦ τὸ φύλακα γιὰ νᾶμπω. Καὶ κει σοῦ λέω πῶς λέγομαι καὶ πῶς στὸν τόπο ἦρθα. Κ' ἔπειτα, δεῖξέ μου, ὦ καλή, τίς ἀγασμένες στραῖτες, Παῦ ὁ Σολωμὸς συνήθαγε ν' ἀκολουθᾷ τὰ βράδια.

ΑἰΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΚΑΛΗ ΠΑΤΡΙΔΑ!

Τὸ περσινὸ Πάσχα ἦρουν στὸ Βερολίνο. Ἐκεῖ στὴ βορεινὴ ἐκείνη χώρα, ὅση γλύκα καὶ ὁμορφιὰ ἀφάνταστη ἔχουν τὰ Χριστούγεννα, τόσο ἔχασα περναίει ἡ Λαμπρὴ. Ἡ ἀδιάκοπη, μονότονη βροχή, ὁ συννεφιασμένος οὐρανός, φέρνει ζωηρότερη τὴν ἐνθύμηση τῆς γλυκύτατης πατρίδας, μὲ τίς ἡλιολουσμένες ἡμέρες καὶ τὴν τρελλὴ χαρὰ τῆς Πασχαλίας. Μ' ὄλο τὸ μελαγχολικὸ καιρὸ, λαχτάρα ἐνοιωθα στὴν καρδιά μου καὶ πόθο γιὰ ξεφάντωμα. Βρῆκα πρόθυμη τὴ συντροφιά μου—ἔφτά λεβεντόπουλα μὲ χρυσὴ ἑλληνικὴ καρδιά— νὰ πᾶμε σὲ μιὰ μπουραρία καὶ νὰ γιορτάσουμε τὴ μεγάλη πανηγύρη.

Τὸ βράδυ, ὅχτῳ ἡ ὄρα, βρεθήκαμε στὸ συμφωνημένο μέρος. Ὅλη ἡ σάλα τῆς μπουραρίας γεμάτη

κόσμο, ἄνθρωποι ἀπὸ κάθε τάξη κοινωνικῆ διαστράγγου, στ' ἀληθινὰ ἔζω καρδιά, τραγουδοῦν, γελοῦν, συνοδεύουν τοὺς ἀλλέγραφους σκοποὺς τῆς μουσικῆς, ἄλλος μὲ τραγούδια, ἄλλος χτυπώντας τὰ ποτήρια ρυθμικά, ὄλοι μαζί, νέοι, γέροι, γυναῖκες, παιδιά. Ἐμεῖς, ὅπως εἶχαμε συμφωνήσει, κλειστήκαμε σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα σαλονάκια τῆς μπουραρίας καὶ διατάξαμε—ἐξαίρεση χάριν τῆς ἐορτῆς—κρασί, καὶ ἀφοῦ ζητήσαμε ἄδεια ἀπὸ τὸ διευθυντὴ νὰ κάμουμε κάθε ζωηρότητα, ριχτήκαμε σ' ἓνα τρελλὸ χαροκόπημα. Κάθε ξένο τραγοῦδι ἀπαγορεύτηκε αὐστηρὰ, καὶ δὲν ἀντηχοῦσαν ἐκεῖ μέσα παρὰ τραγούδια τῆς πατρίδας, ὅ,τι μᾶς θύμιζε τ' ἀγαπημένα. Χαρὰ εἶχε πλημμυρήσει στὰ στήθη μας, τὰ μάτια ἔλαμπαν. Τὰ ποτήρια γέμιζαν καὶ σ' ἓνα τσοῦγκρισμα ποτηριῶν

— Χριστὸς ἀνέστη, παιδιά. — Καλὴ πατρίδα.

Ἄπκνω στὴ χαρὰ, τὸ ἀληθινὸ ξεφάντωμα, μὲ μιὰς σηκωθήκαμε ὄλοι, καὶ ἀπὸ τὰ βᾶθη τῆς καρδιᾶς λὲς κ' ἔβγαίνεν, ἀντήχησε

— Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν....

Τὸ τροπάρι—τραγοῦδι αἰώνιο ποῦ θυμίζει πατρίδα φωτολουσμένη, ἀνοιξη, λιθάρι, φύλλα καὶ ἄνθη λεμονιάς καὶ πασιαλιάς κλωνάρι, τραγοῦδι θρησκευτικὸ καὶ πατριωτικὸ ποῦ φέρνει στὴν ἐνθύμηση τὰ περασμένα, τὴν ἀγάπη τῆς μητέρας, τὴ χαρὰ τὴν παιδική, κάποια ἀγάπη μυστικῆ, ὅλα ὅσα κάνουν τὴν εὐτυχία· τὸ τραγοῦδι ἀντηχοῦσε τώρα παναρμόνιο, ζωηρὸ, πεταχτό, λὲς κ' ἤθελε νὰ σκίσει βουνὰ καὶ θάλασσες καὶ νὰ φτάσῃ ἐκεῖ κάτω, φίλημα γλυκύτατο στ' ἀγαπημένα.

Ἡ πόρτα ἀνοίξε μὲ κάποια ὄρμη κ' ἐφάνη κάποιος κύριος ψηλός, ὁμορφος, καλοντυμένος, μὲ γένεια ἀσπρόμαυρα, μὲ κάτι μαῦρα μάτια ἐπιθόβολα ποῦ βίπετες νὰ τρεμοσταλάζουν δάκρυα. Εἰθὺς ποῦ μπήκε, στάθηκε σὰ δειλιασμένος. Ἐπειτα

— Νὰ μὲ συμπαθᾶτε, εἶπε μὲ κάτι ἑλληνικὰ ξενόλαλα, μὰ ποῦ φανέρωναν κάποιο πόνο. Νὰ μὲ συμπαθᾶτε. Σὰς ἀκουσα καὶ πῆρα θάρρος νάρθω. Εἶμαι κ' ἐγὼ πατριώτης σας.

Στάθηκε. Σὰ νὰ ζητοῦσε κάτι, νὰ προσπαθοῦσε κάτι νὰ θυμηθῇ. Ἐπειτα μὲ ὀρμη παραξένῃ ἔρχισε νὰ μιλῇ γοργὰ, παθητικὰ, ἀνακατεύοντας ἑλληνικὰ καὶ γερμανικὰ στὴν ἀρχή, ἔπειτα ὄλο γερμανικὰ.

— Νὰ μὲ συμπαθᾶτε. Εἶμαι κ' ἐγὼ πατριώτης, μὰ λείπω χρόνια πιά, χρόνια πολλὰ ἀπὸ τὴν πα-

τρίδα. Τὴ γλώσσα μας τὴ γλυκεῖα τὴν ἔχασα, καὶ πῶς νου μου δύσκολα, πολὺ δύσκολα ξαναρχοῦμαι οἱ λέξεις τῆς. Θέλω νὰ μιλήσω μὰ δὲ δύναμαι. Ἄκουσα ποῦ τραγουδοῦσατε καὶ μοῦ θυμίσκατε τὴν πατρίδα. Εἶκοσι χρόνων τὴν ἔφησα καὶ πάτητα τὰ πενήντα πέντε. Τριάντα πέντε χρόνια δὲν εἶδα πατριώτη κανένα, ξένος στοὺς ξένους. Καὶ τώρα νοιώθω στὴν ψυχὴ μου κάτι ποῦ μὲ σφαρίζει. Μὰ, νὰ μὲ συμπαθᾶτε, σὰς βαραίνω μὲ τὴν πίκρα μου καὶ σὰς χαλῶ τὴ χαρὰ...

— Ὁχι, κύριε, μιλήσατε.

— Ὡ καὶ! Πολλὰ χρόνια. Ἦμουν εἶκοσι χρόνων ὅταν ἔφησα τὴν πατρίδα μου. Κάποια ἀνεμοζάλη ποῦ σάρωσε τὰ βίος μου μ' ἔρριξε σὰ ξένα. Γυρίζοντας ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καταστάλαξα σὲ μιὰ Γερμανικὴ πόλη κοντὰ σὰ Ρωσικὰ σύνορα, κ' ἔπιασα δουλεῖα. Τοὺς πρώτους μῆνες—μὰ δὲν πῆγαινε ἡ δουλεῖα μου μπροστὰ—τοὺς πρώτους μῆνες λαχτάροῦσα γιὰ τὴν πατρίδα. Εἶχα ἀφήσει ἐκεῖ κάτω μάννα καὶ ἀδερφὴ κ' ἡ ἐνθύμηση τῶν μ' ἔκαμε νὰ πονῶ. Μὰ ἦταν ἀνάγκη νὰ δουλέψω καὶ γιὰ κείνες καὶ γιὰ μένα καὶ νὰ γυρίσω ὕστερα κοντὰ τοὺς εὐτυχημένους. Ὡ, μὲ τί λαχτάρα τότε, τὸν πρώτο καιρὸ, κλείνοντας τὸ μαγαζὶ μου τὸ βράδυ πῆγαινα σὲ σπῆτι καὶ γονατίζοντας μπρὸς σὲ μιὰ μικρὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἔλεγα μὲ πόθο χριστιανοῦ καὶ πατριώτη ὅσα τροπάρια εἶχα μάθει μικρός. Ἐπειτα μὲ λαχτάρα διάβαζα κάτι βιβλία ποῦ εἶχα μαζὶ μου πᾶρι. Θαρροῦσα πῶς ἐκεῖνα μὲ ξαναφέρναν γιὰ λίγη ὥρα ἐκεῖ κάτω, ἐκεῖνα κρατοῦσαν σὰ βᾶθη τῆς καρδιᾶς κάποιο ρῶς ἀκοίμητο.

Σιγά-σιγά ἡ δουλεῖα μπήκε σὲ δρόμο τῆς, τὰ κέρδη μεγάλωναν, καὶ τώρα, τὸ βράδυ δὲ μποροῦσα νὰ διαβάσω, μόλις τὴν προσευχὴ ἔκανα. Μὰ εἶχα τάξει νὰ μὴν ἀφήσω ἐκεῖνα ποῦ μὲ κρατοῦσαν δεμένο στὴν ἐνθύμηση τῆς πατρίδας. Ἡ μητέρα μου γραφὲ νὰ φροντίσω νὰ γυρίσω σύντομα, κ' ἐγὼ εἶχα κατὰ νου μόλις ποῦ νοιώσω νὰ χω μικρὴ κατάσταση νὰ φύγω. Καὶ τὰ χρόνια περνοῦσαν κ' ἡ δουλεῖα πῆρε δρόμο ποῦ δὲν περίμενα, τὸ μαγαζὶ μου ἔγεινε τὸ πρώτο σὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο, καὶ τὰ κέρδη ἔφθονα. Ἐστειλα κάτω καὶ καλοπᾶντρεψα τὴν ἀδερφή μου. Μὰ τότε ἔργα καὶ ποῦ μοῦ περνοῦσε ἡ ἰδέα νὰ κατέβω. Ἐχω καιρὸ, ἔλεγα, ποῦ ν' ἀφήσω τώρα τέτοια τύχη; Ὅταν γυρίζα τὸ βράδυ σὲ σπῆτι ἀποσταμένος, δὲν εἶχα καιρὸ νὰ κάμω προσευχὴ, εἶχα σιγά-σιγά ξεσυνηθίσει νὰ λέγω τὰ τροπάρια. Ὡς

πὶνη κρασί καὶ νὰ τρώῃ γόρτα καὶ νὰ μὴ χάνῃ σιγά-σιγά καθολοκληρία τὴ δύναμή του. Μὰ ὁ Κλεόδημος, ἐνῶ συνάμα χαμογελοῦσε, μοῦ εἶπε:

— Τί λὲς, Τυχεῖαδῃ, σοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπίστευτο τὸ νὰ γίνεσαι ἀπὸ τὰ τέτοια κάποια ὠφέλεια στὶς ἀρρώστιας;

— Βεβαίωτατα, τοῦ εἶπα· ἐξὸν ἂν εἶμαι· τόσο βλάκας ποῦ νὰ πιστέω, ὅτι τὰ ἀπόζω καὶ ποῦ δὲν ἔχουνε νὰ κάνουν τίποτε μὲ τὰ ἀπὸ μέσα, ποῦ γεννοῦν τίς ἀρρώστιας, ἐνεργεῖν μὲ ζόρνια, καθὼς λέτε, καὶ μάγια καὶ φέρνουν τὴν γιατριά, ὅταν τὰ βάνουν ἀπάνου. Κι αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ, μὴτ' ἂν τυλίξῃ κανένας σὲ τομάρι τοῦ λιονταριοῦ τῆς Νεμέας δεκάξη ὀλάκερες νοσῖτσες· ἐγὼ τουλάχιστο εἶδα τὸ ἴδιο τὸ λιοντάρι· πολλὰς φορὲς νὰ κοιτάζω ἀπὸ τοὺς πόνους μέσα σ' ὀλάκερο τὸ τομάρι του.

— Ἐπειδὴ εἶσαι πολὺ ἄμαθος, εἶπεν ὁ Δεινόμαχος, καὶ δὲ νοιάστηκες ποτὲ νὰ μάθῃς μὲ ποιὸν τρόπο ὠφελοῦν τὰ τέτοια ὅταν τὰ μεταχειρίζονται στὶς ἀρρώστιας· καὶ θαρρῶ πῶς δὲ θὰ παραδεχτῆς μῆτε αὐτὰ τὰ ἔλοσκανα, ὅτι δηλαδὴ κόβονται οἱ θέρμες καὶ γητέβονται τὰ φῖδια καὶ γιατρέβονται τὰ βουδῶνια καὶ τᾶλλα ποῦ κάνουν πιά κ' οἱ γρηές. Κι ἂν γίνονται ὄλα κείνα, γιατί τάχα νὰ μὴν παραδεχτῆς ὅτι καὶ αὐτὰ ποῦ λέμε γίνονται μὲ παρόμοιο τρόπο;

— Δὲ συμπεραίνεις σωστὰ, τοῦ εἶπα, καὶ καρρῶνεϊς, καθὼς λένε, τὸ καρρὸ σὲ καρρὸ· γιατί μῆτε αὐτὰ ποῦ λὲς εἶναι φανερὰ ὅτι γίνονται μὲ τέτοια δύναμη. Λοιπὸν ἂν δὲ μὲ πείσης προτῆτερα μὲ ἀπόδειξη, ὅτι εἶναι φυσικὸ νὰ γίνονται τὰ τέτοια, εἶπειδὴ οἱ θέρμες καὶ τὰ πρηξίματα φοβοῦνται λόγια θεοτικὰ ἢ ζόρνια βάρβαρα καὶ γι αὐτὸ φέβγουν ἀπὸ τὰ βουδῶνια, γρηῶν παραμύθια θᾶναι ἀκόμη τὰ λεγόμενά σου.

— Ἐστὸ μοῦ φαίνεσαι, εἶπεν ὁ Δεινόμαχος, ὅτι λέγοντας τὰ τέτοια πιστέβεις πῶς δὲν ὑπάρχουνε μῆτε θεοί, ἀφοῦ δὲν παραδέξασαι ὅτι μπορεῖ νὰ γίνῃ γιατριά μὲ τὰ θεοτικὰ λόγια.

— Αὐτὸ, τοῦ ἀπάντησα ἐγὼ, νὰ μὴν τὸ λὲς, ἀγαπητέ μου· γιατί δὲν ἐμποδίζει τίποτε, ἐνῶ ὑπάρχουνε θεοὶ νὰ εἶναι ὁμοῦς φέματα τὰ τέτοια. Ἐγὼ βέβαια καὶ τοὺς θεοὺς σέβουμαι καὶ τίς γιατρίεις τοὺς βλέπω καὶ ὅσα καλὰ κάνουνε γιατρέβοντας τοὺς ἀρρωστους μὲ φάρμακα καὶ μὲ τὴν γιατρική· ὁ ἴδιος ὁ Ἀσκληπιός τουλάχιστο καὶ τὰ παιδιά του γιατρέβαν τοὺς ἀρρωστους βάνοντας καταπραῦντικὰ φάρμακα καὶ ὄχι τυλίγοντας λιοντάρια καὶ νοσῖτσες.

— Ἄσ' τον αὐτόν, εἶπεν ὁ Ἰωνας, κ' ἐγὼ θὰ

σὰς δηγηθῶ κατὶ θαυμαστό. Ἦμουναι παιδάκι ὡς δεκαπέντε χρόνων ἀπάνου-κάτου, ὅταν μιὰ μερὰ ἦρθε κάποιος φέρνοντας εἰδηση στὸν πατέρα μου, ὅτι ὁ Μίδαξ ὁ ἀμπελοφυττός, δυνατός ὡς πρὸς τᾶλλα δούλος κ' ἐργατικός, κείτεται δαγκαμένος κοντὰ τὸ μεσημέρι ἀπὸ ὄχι καὶ μὲ σαπισμένο πιά τὸ πόδι· γιατί ἐκεῖ ποῦ ἔδενε τὰ κλήματα καὶ τὰ τῶλιγε σὰ παλούκια, ἀφοῦ σύρθηκε κρυφὰ τὸ ρῖδι τόνε δάγκασε σὲ μεγάλο δάχτυλο, καὶ ὅτι τὸ ρῖδι πρόφτασε καὶ τῶπως ἀμέσως στὴ ροῦλια του, μὴ ἐκεῖνος μούγκριζε γιατί τέλειονε ἀπὸ τοὺς πόνους. Αὐτὰ λοιπὸν μᾶς εἶπε καὶ βλέπουμε τὸν ἴδιο τὸ Μίδαξ νὰ τόνε φέρνουν σὲ συντροφίαν του ἀπάνου σ' ἓνα σκαμνί, πρησμένον ὀλάκερο, μελιανισμένο, σάπιον καὶ μόνον ποῦ ἀνέσκιανε λίγο. Κ' ἐπειδὴ λυπόταν ὁ πατέρας κάποιος ἀπὸ τοὺς φίλους ποῦ ἦσαν ἐκεῖ μπροστὰ εἶπε: «Μὴ στενοχωριέσαι, γιατί ἐγὼ θὰ σταίλω νὰ φωνάξω ἓνα Βαβυλωνίον ἀπὸ τοὺς Χαλδαίους, καθὼς λένε, ποῦ θὰ γιατρέψῃ τὸν ἄνθρωπό σου». Καὶ νὰ μὴν τὰ πολυλογῶ, ἦρθεν ὁ Βαβυλωνίος καὶ γιατρέψε τὸ Μίδαξ βγάνοντας τὸ φάρμακον μὲ κάποιο ζόρνον ἀκόμη ἀφοῦ τοῦ κρέμασε σὲ τὸ πόδι μιὰ πέτρα ποῦ τὴν ἔκαψε ἀπὸ κολύνα πεθαρμένης παρθένου. Καὶ ἴσως αὐτὸ νὰ μὴν εἶναι καὶ σπουδαῖο, ἂν καὶ ὁ Μίδαξ ἀφοῦ πῆγεν ὁ ἴδιος